

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ, ПРОФЕСІЙНО СПРЯМОВАНОЇ

У статті розглянуто педагогічні умови формування готовності студентів до вивчення професійно спрямованої іноземної мови.

Ключові слова: *готовність студентів, педагогічні умови, іноземна мова професійно спрямована.*

В статье рассматриваются педагогические условия формирования готовности студентов к изучению иностранного языка профессионально направленного.

Ключевые слова: *готовность студентов, педагогические условия, иностранный язык профессионально направленный.*

The article deals with the pedagogical conditions of forming students' readiness to study professionally oriented foreign language.

Key words: *students' readiness, pedagogical conditions, professionally oriented foreign language.*

Актуальність проблеми підвищення якості навчання студентів вищої школи іноземній мові, професійно спрямованої, зумовлена процесом реформування системи вищої освіти в Україні, який диктує нову стратегію держави в царині освітньої політики. Новітні тенденції спрямовані на підготовку сучасного фахівця, який отримав достатню спеціально-професійну підготовку, має високий рівень культури мовного фахового спілкування як рідною, так і іноземною мовою. Цим пояснюється динаміка зростання інтересу до дослідження можливостей іноземної мови у професійній підготовці педагогічних кадрів. Значущість іншомовної комунікативної підготовки у професійному становленні студентів немовних спеціальностей визначається їхньою здатністю до такої взаємодії, яка забезпечує розвиток особистості, відкритої для творчого пошуку, і такої, яка швидко орієнтується в динаміці міжособистісної комунікації.

У зв'язку з цим у публікації йтиметься про педагогічні умови, дотримання яких на заняттях з іноземної мови в педагогічному ВНЗ забезпечить успішність формування готовності студентів до вивчення іноземної мови, професійно спрямованої.

На сьогодні в літературі накопичено певний досвід, обґрунтовано різні підходи до визначення умов формування готовності студентів до різних видів діяльності. Проблема виявлення і вибору оптимальних педагогічних умов формування готовності хвилювала багатьох дослідників, у зв'язку з чим поняття «умова» як педагогічна категорія трактується в науковій літературі неоднозначно. У тлумачному словнику, наприклад, умова розглядається як «сукупність правил та норм, вимог, дотримання яких необхідно для забезпечення чогось»[5, с. 481]. А.Фурман виявив умови, що забезпечують результативність діалогу в навчальному процесі. Є. Головаха та Н. Паніна як основні умови ефективного педагогічного співробітництва виділяють знання норм і правил взаємодії, уміння підкорити свою поведінку цим правилам і вміння допомогти іншому. Окрім того, автори акцентують увагу на емоційній захопленості вчителя у стосунках з учнем [1, с. 25]. В. Андреев вважає, що умови становлять істотний компонент комплексу об'єктів, який зумовлює існування певного явища.

Мета статті. Зробити аналіз досліджень із порушеної тематики; обґрунтувати педагогічні умови формування готовності студентів до вивчення іноземної мови, професійно спрямованої, що підвищують результативність навчання іншомовного спілкування, оскільки є максимально наближеними до реальної комунікативної діяльності та до майбутньої професійної діяльності студентів.

Аналіз практики навчання у ВНЗ дозволяє стверджувати, що низький рівень професіоналізму студентів у педагогічному ВНЗ можна пояснити тим, що викладачі не мають чітких уявлень та не дотримуються умов, які забезпечували б формування готовності студентів до професійно спрямованого іншомовного спілкування в системі професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів.

Проведені нами спостереження показали, що організація іншомовного професійно спрямованого спілкування студентів на заняттях засвідчила свою успішність за наявності виділених нами педагогічних умов: активізація рольової позиції в системі викладач-студент як рівноправних сторін навчального і комунікативного процесу; створення комунікативних ситуацій професійно спрямованого спілкування на принципах індивідуалізації і диференціації. Виконання цих умов залежить від ступеня готовності викладача переорієнтувати свою поведінку до нового виду взаємодії зі студентами. Викладач на заняттях сьогодні є рівноправним партнером студентів щодо спілкування і виконує роль консультанта. Його роль – допомогти студентові правильно сформулювати свій погляд, знайти свій шлях розв'язання у створеній ситуації. Позиція викладача з монологічної й авторитарної стає більш демократичною. Безпосередній вплив змінюється співтворчістю і співдіяльністю. Це означає, що викладач створює рівноправні умови для себе й для студентів на будь-якому етапі, від постановки цілей і завдань, вибору мовленнєвого матеріалу до особистої участі в комунікації іноземною мовою. Причому від нього самого залежить організація цієї діяльності таким чином, щоб студенти максимально відчували значущість своєї участі. Викладачу в цьому випадку вдається зняти дистанцію, що накладається його авторитетом, увійти зі студентом у діалогічний зв'язок і стати його рівноправним співрозмовником.

Позиція викладача як партнера й учасника навчальних ситуацій спілкування демонструє студентам відчуття постійної присутності іншомовного середовища, активної практики говоріння в цьому середовищі. Цей факт є запорукою успішного оволодіння іноземною мовою як засобом професійної комунікації, оскільки навчитися говорити іноземною мовою, розуміти й опанувати її можна лише за умов постійної практики спілкування, занурення в іноземне мовленнєве середовище. Беручи участь у такій діяльності, змінює свою традиційну позицію і студент: він стає на якийсь відрізок часу на один рівень із викладачем, що істотно змінює характер його ставлення до цієї діяльності і ступінь активності в ній. Така ситуація набуває для студента особистісного змісту, який спонукається мотивами самоствердження і самовдосконалення. Студент, залучений до продуктивної ситуації активного користування іноземною мовою викладачем та іншими студентами, в умовах невимушеного спілкування з ними удосконалює навички іншомовної комунікативної діяльності у професійній сфері. Він не є пасивною особистістю, яка набуває знання й інформацію, слухає і виконує, а демонструє активну і творчу позицію в навчальних ситуаціях спілкування. Відповідно до цього навчальні ситуації, їх цілі й завдання орієнтуються насамперед на кожного окремого студента, формулюються з позиції конкретної особистості чи мовленнєвої спільноти. Ми намагалися моделювати ситуації, переломлюючи їх через особистість студента, спираючись на його життєвий і комунікативний досвід. З емоційної точки зору, такі ситуації наближуються до того, що становить надзвичайну особистісну цінність. Навчальний мовленнєвий матеріал і діяльність студента щодо його засвоєння розглядаються як спосіб професійного розвитку і самовираження особистості, а його застосування спрямоване на формування високого рівня готовності студентів до іншомовного професійного спілкування. Активне ставлення студентів до вивчення іноземної мови характеризується опрацюванням одержуваної інформації на основі своїх поглядів, інтересів і життєвих цінностей. Будь-які цінності повинні усвідомитися особистістю як її власні до того, як її спонукати до якої-небудь дії. Цю думку розвивали у своїх роботах багато дослідників (І. Зимня, О. Леонтьєв, У. Ріверс, В. Тугарінов, Ю. Пассов та інші). Згідно з положеннями Ю. Пассова, «зміст тексту повинен подавати, відображати зв'язки і стосунки предметів, явищ об'єктивної дійсності й містити позицію того, хто говорить, його оцінку, ставлення до предметних зв'язків зовнішнього світу, бути емоційно забарвленим через призму особистості того, хто говорить» [4, с. 185]. Усі ці вимоги відповідають основним положенням принципу індивідуалізації до організації навчальної діяльності на заняттях з іноземної мови у вищому педагогічному закладі. Оскільки діяльність спілкування сама по собі є індивідуальною за природою, то переломлення навчального матеріалу через особистісні цінності й світогляд кожного студента, спрямованість на особистість кожного як цінність, вважаємо, є цілком виправданим.

Суть індивідуалізації полягає в тому, що викладач урахує індивідуально-психологічні властивості й особливості особистості студента, сформованість його мовленнєвих навичок і вмій та відповідно до цього розвиває здатність майбутнього педагога до іншомовної мовленнєвої діяльності та формує його готовність до професійної іншомовної комунікативної діяльності. «Мета індивідуалізації полягає в тому, щоб забезпечити максимальну продуктивну роботу всіх учасників навчального процесу, і має здійснюватися на всіх етапах навчання й головним чином під час засвоєння нових знань» [2, с. 142].

Ще однією, не менш важливою, умовою формування готовності студентів до іншомовного професійного спілкування ми виокремлюємо принцип диференціації. Суть диференціації полягає у варіюванні програми навчання з використанням умовного розподілу студентів на діади, тріади чи великі за кількістю рухливі підгрупи залежно від рівня мовленнєвої підготовки і навчальних можливостей кожного студента. Основна ідея цього принципу зводиться до створення умов продуктивної спільної комунікативної діяльності студентів у різноманітних навчальних ситуаціях. Диференціація дозволяє кожній групі опанувати навички й уміння, передбачені програмою, у власному варіанті, власному темпі залежно від індивідуально-психологічних особливостей і відповідно до умов навчання, видів мовленнєвої діяльності, етапу навчання, характеру навчального матеріалу й інших факторів. Аналіз теоретичних розробок проблеми диференціації дозволив виокремити її особливості: обов'язкове врахування індивідуальних психологічних і фізіологічних особливостей студентів; створення оптимальних умов для розвитку здібностей кожного студента, забезпечення максимальної активності кожного; вибір методів навчання відповідно до індивідуальних особливостей студентів та змісту навчального матеріалу.

Зауважимо, що принципи індивідуалізації і диференціації не зводяться в нашому випадку до послідовного спрощення матеріалу для слабо підготовлених студентів. Реалізуючи ці принципи, ми мали на увазі не стільки різні види складності, обсяг чи терміни виконання завдань, скільки характер та особливості допомоги, яка надається студентам тоді, коли вони виконують завдання з урахуванням психофізіологічних особливостей особистості кожного та рівня мовленнєвої підготовки. Передбачувана допомога може бути у вигляді додаткових консультацій, ґрунтовних пояснень чи рекомендацій щодо виконання завдань. Таких студентів доцільно частіше контролювати і заохочувати. Можливо, дозволити їм використовувати під час відповіді (залежно від виконуваного завдання) допоміжні опори, ключові слова, складені короткі плани відповіді чи словник.

Ми керувалися тим, що запропоновані нами завдання повинні враховувати індивідуально-психологічні особливості майбутніх педагогів і коректувати тим самим їх професійну підготовку. Принципи індивідуалізації і диференціації в підготовці студентів до іншомовного професійного спілкування ґрунтуються, насамперед, на специфіці роботи зі студентами залежно від характеру їх установок та інтересів, рівня знань, вмій і навичок, загальної та комунікативної підготовки. Добір завдань, які були б посильними, цікавими, особистісно значущими для студентів, стимулює в них позитивну мотивацію, сприяє професійному зростанню і формує достатній рівень їхньої готовності до іншомовного спілкування у професійній галузі.

Таким чином, комплексне виконання і дотримання сукупності виділених педагогічних умов забезпечить сприятливу атмосферу спілкування на заняттях між викладачем і студентами, стійку позитивну мотивацію до вивчення іноземної мови професійно спрямованої, сприятиме розвитку в студентів здібностей до діалогічних форм взаємодії, умінню вільно (у межах програми) спілкуватися іноземною мовою на соціальну і професійну тематику. На викладача покладено відповідальну місію – активізувати всі сфери діяльності студентів на заняттях, що забезпечить гармонізацію розвитку особистості майбутнього педагога – професіонала і, зокрема, його готовність до іншомовної професійно спрямованої комунікації.

Література

1. Головаха Е. И. Психология человеческого взаимопонимания / Е. И. Головаха, Н. В. Панина – К. : Политиздат Украины, 1989. – 189 с.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
3. Методика викладання іноземних мов у поміжних навчальних закладах: підручник / С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2002. – 328 с.
4. Пассов Е. И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению / Е. И. Пассов. – [2-е изд.]. – М. : Просвещение, 1991 – 223 с.
5. Сучасний тлумачний словник української мови / уклад. Олексієнко Л. П., Шумейло О. Л. – К. : Кобза, 2005. – 544 с.